

„EDINOST“

izhaja po trikrat na teden v šestih izdanjih ob **torških, četrtnih in sobotah**. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanje stane: za jeden mesec .f. 1.—, izven Avstrije f. 1.50 za tri mesece .f. 3.— „ „ „f. 4.50 za pol leta .f. 6.— „ „ „f. 9.— za leto .f. 12.— „ „ „f. 18.—

Naročnino je plačevati naprej na naročbe brez priložene naročnine se uprava ne ozira.

Pesamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 3 nč., izven Trsta po 4 nč.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglašati se računa po tarifi v petiti; za naslove z dohodnimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana, osmrtaica in javne zahvale, domači oglašaji itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uradništvu: ulica Ciserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovane se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglašje sprejema **upravnništvo** ulica Molina pete-celo št. 3. II. nadst. Naročnino in oglašje je plačevati loco Trst. Odprta računa-cije se prosto postane.

„V ednosti je moč“.

Naši šolski odnošaji.

Govor slov. poslanca dra. Gregorca v seji poslanske zbornice dne 17. februarja 1896. (Dolje).

Število ljudskih šol znaša pri nas 17.735. Od teh je 8000 nemških ljudskih šol. Ako prištejemo tem mnogostevilne šole drugih kategorij, na pr. obrtne šole, rudarske šole, poljedelske šole, ki so tudi večinoma nemške, in ako prištejemo tem še onih 175 srednjih šol in 10 visokih šol, reči smemo potem, da dve tretjine sredstev za izobraževanje je prirojeno za nemški narod v Avstriji in da je večinoma le temu v korist. Nikar ne mislite gospoda, da sem to rekel iz nevoščljivosti; v to sem veliko preveč katoliški duhovnik in avstrijski patrijot. Jaz čestitam nemškemu narodu na tem napredku in na tej dobroti, toda izrekam zajedno tudi željo, da bi tudi mi avstrijski Slovani došli do take dobrote (Dobro!) in do take obilice sredstev za izobraževanje. Ako se to zgodi, potem bode Avstrija dva-trikrat krepkeja in močnejša, nego je sedaj, kajti v vednosti je moč. (Dobro!) Hotel sem s tem ovreči le one trditve, s kojimi se v najnovejši dobi ščuje nemški narod proti nam Slovanom in še posebno proti nam Slovencem, tako, da se mu zatrjuje v jednomer, da je nemštvo med nami v nevarnosti ter da se isto stiska in tlačí, zlasti v šoli.

Statistika kaže, da to ni res. Kjer se uporabljajo taka sredstva, tam pač ni možno več govoriti o poštenem političnem boju, ampak imamo pred seboj zlobno, državni nevarno demagogstvo, ki pozablja in slabo razume ugled, korist, suverenost in nezavisnost lastne domovine. To se je dogodilo v resnici; proglašja se, da je nemštvo v nevarnosti radi malega, in vrhu tega še dvoje-zičnega slovensko-nemškega gimnazija poleg nemškega gimnazija, ostalega nedotaknjene, in celó v Nemčijo ven hodijo in skušajo naščuvati proti nam Nemce v državi nemški; da, bilo je celó drznosti da se je nekako nagovarjalo, naj bi posredoval nemški cesar s kako brzojavko à la Transvaal. (Smeh.) Teško je verjeti temu, ali čitati je v „Deu-

tsche Wacht“ št. 5 od dne 16. januarja. (Čujte! Čujte!) Tu se glasi (čita): „Celjsko vprašanje je postalo pereče“. (Smeh in klici: Čujte! Čujte!) „Nemštvo je v nevarnosti.“ Gledé zborovanja v Monakovem pravi ta list (čita): „V prvikrat se je zgodilo, da je koje državno-nemško društvo spoznalo potrebo, da se potegne za usodo nemštva v vzhodni marki na izdatnejši način, nego je bilo možno storiti nabiranjem narodnih, žrtvovanih grošev za Nemško-Avstrijo“.

„Kedaj utegne vendar slična brzojavka, kakoršno je poslal nemški cesar predsedniku nizozemske republike transvaalske, ko je bila ista v nevarnosti, povedati vsemu svetu, kako se je nemška država priučila misliti in soditi o svojega cilja zavedajočem se in napredujočem potiskanju nemške posesti in nemškega vpliva v Avstriji“.

Nobene besede več nočem zgubiti o tej gorostasnosti, dotikajoči se skoro veleizdajstva. Le nekaj bi rad rekel: to je vendar dobro, da se take stvari ne zaplenijo, kajti na ta način se z jedne strani konstatuje nepatrijotičsko rogoviljenje izvestnih krogov, na drugi strani pa neumljiva strahopetnost in nezanesljivost avstrijskih oblasti.

Rekel sem, da se narodne šole v Trstu, na Koroškem in Štirnem zlorabljajo za raznarodovalne namene. V Trstu in Gorici je bilo dokazanih nad 1000 otrok slovenske narodnosti, dolžnih obiskovati šolo, a vzlic temu ne storita svoje dolžnosti dotična mestna zastopa ter nočeta zasnovati namenu odgovarjajočih ljudskih šol za slovensko prebivalstvo. Na Koroškem je po krajih, obljudenih po Slovincih od 30 do 99 odstotkov, 24 takih šol, v koje zahaja 3111 slovenskih otrok, ki so pa deležni le nemškega pouka.

Istotako imamo na Štirnem, sosebno na jezikovni meji in po nekotih trgih, 22 takih šol, in sicer: v Lučanih, Račah, Spielfeldu, Sladki gori, Apačah, Radgonski okolici, Jarneju, Muti, Vratah, Marenbergu, Pekrah, Studencu, Radvanju, Razvanju, Ljutomeru, Ormožu, Storeh, Vojniku, Vitanju, Laškem, Sevnici, Konjicah. V teh šolah je vse nemško. Vsaka slovenska beseda je prepovedana, celó veronouk se mora poučevati v nemškem

jezikov. Molitev, da, celó izpovedna formula, v vest toli globoko posezajoča, mora se utisniti otrokom v nemškem jeziku. Neki okrajni šolski nadzornik, ki ne sedi daleč od mene, je nekoč obiskal neko šolo in se prepričal, da slovenski otroci sede tam čisto zastonj. Niti iz jednega samega otroka ni mogel izvabiti jednega popolnega stavka.

Vsled tega je predlagal šolski oblasti, naj bi se vsaj v najnižih stopinjah jemal na pomoč slovenski materini jezik, toda nemška šolska oblast je odbila to kar brez okolnosti. Njegova ekselencia sedanji gospod naučni minister je v svojem prejšnjem razmerju poslal na Štirnem deželni šolski nadzornikom izvrstnega šolnika in vrlega avstrijskega patrijota v osebi gospoda dra. Jarca. Ta mož je imel le jedino to pogreško, da je hotel biti pravičen tudi nasproti Slovincem. In ta mož je izrekel uničujočo sodbo o šolah. Rekel je: „Te šole niso vredne, da solnce sije nanje“. Ta izrek so mu strašno zamerili v Gradcu; pod vlado njegove ekselence ministra Madejskega je moral zapustiti svojo ožjo domovino Štirnem ter napraviti prostor trdnemu, nemškemu, novemu deželnemu šolskemu nadzorniku, gosp. Linhardt.

Te po meni omenjene ljudske šole pravo za pravo niso ljudske šole, ampak pravi zavodi za ponemčevanje, in jaz imam za to dve klasični priči.

Ta je prvi gospod dr. Forreger, poslanec za Celje. Minolega leta je predložil v tej visoki zbornici interpelacijo o namišljenih nepristojnostih na nemški šoli v Vojniku ali Hohenegg poleg Celja ter je označil vse učence te šole za „nemške“ učence. V resnici pa je v tej šoli 17 učencev nemških in 52 slovenskih starišev. (Čujte! Čujte!) Istotako je na novi nemški ljudski šoli v Ljutomeru le 14 nemških učencev poleg 69 slovenskih. Vendar je moja druga glavna priča, neki gosp. Ducar, načelnikov namestnik nemškega schulvereina, govoril o Božičnici istim otrokom o nemško-narodnih čustvih, izrekiš nado, da ti učenci postanejo kedaj vrli „nemški možje in nemške

PODLISTEK.

Štiri pisma.

Spisal Anton Zajc.

(Konec.)

Tretje pismo.

Lucifer svoji materi Sataneli.

Na zemlji, v 80. letu svojega bivanja med ljudmi.

Mila mati!

Veseli se in raduj, kajti sinček je izpolnil Tvojo nedolžno željo ter pridobil na svojo stran tudi trdovratnih in pobožnih Slovencev. Da, tudi Slovencev je naših! lahko danes rečem ponosno. Dokaj jih je zapisanih v moji knjigi in tudi tja doli k Vam jih je že odromalo nekoliko, kar Te je gotovo zelo razveselilo ter vzbudilo v Tebi radovednost. Kako da sem jih pridobil? — E, le poslušaj! Ko si mi pisala, da prej ne smem k Tebi, dokler ne pridobim Slovencev, bil sem ves pobit in skoraj že na pol obupan, ker nisem vedel, kako da bi vstregel Tvoji želji. Premišljeval sem in premišljeval ter slednjič mi je prišlo na um, da bi najbolje bilo zasejati seme, ki mi je rodilo toli izvrstno pri družih narodih: seme social-

nega demokratsva. Započel sem svoje delo z vso previdnostjo ter sem slednjič tudi, ukljub velikanskim oviram svojih nasprotnikov, res nekaj dosegel. Da sem pri tem podjetju upotrebil vso svojo peklenko rafiniranost, si lahko misliš, zato pa sem najprvo vrgel svojo mrežo na neke, v veri in narodnosti omahujajoče ljudi; te sem pridobil na svojo stran, da so postali moji pomočniki. Te sem potem poučil temeljito in jih poslal po deželah, da budé nezadovoljstvo med onimi, med kojimi je bila pobožnost najbolj vkoreninjena, med slovenskimi delavci in kmetovalci. In posrečil se mi je prvi korak. Ljudstvo je jelo postajati nezadovoljno. K nezadovoljnosti smo pridejali še sovrašтво do raznih stanov ter omlačili v njih srcih ljubezen do domovine in narodnosti. — Dobro! Potem — pa kaj bi čas zgubljal, saj veš, da za tem brez-pogojno sledi brezverstvo. Kjer pa je brezverstvo doma, tam so naši ljudje dobre volje; saj dobivajo dosti materijala za svoje kraljestvo. Toliko v pojasnenje. Kaj več ustmeno, ako sem zaslužil, da me spustiš pred Svoje milo obličje.

Tvoj verni sin

Lucifer.

Četrto pismo.

Satanela svojemu sinu Luciferju.

V peklju, v 7807. letu našega obstanka.

Dragi in mili moj sinček!

Zopet sem vzela oglja v svoje kremplje in kos vstrojene slovensko-človeške kože ter Te pozivljam, da pohitiš po najbližnji luknji domov, na moje hrepeneče srce, kajti sijajno si dovršil svojo nalogo: pridobil si množice ljudi našemu kraljestvu, pri tem pa tudi nekaj onih, po kojih je toli hrepelo moje srce — Slovence. Sicer jih dosedaj še niračno mnogo, ali tisti ki so tu — to se ve, v novih kotlih —, tulijo in zvijajo se, da je veselje poslušati, kako odmeva po vsem peklju. Mislim, da jim je to dosti velika kazen za njih dosedanje odurnost in trmo.

Sedaj Te pa še jedenkrat pozivjam, da pridi takoj doli, kjer se kaj več ustmeno pogovoriva o tem.

Pozdravi mi Svoje agitatorje ter jim pred odhodom podaj pooblastilo, da v Tvojem imenu neomejeno nadaljujejo in širijo naše peklenške nauke.

Tvoja, Tebena veke vekov ljubeča mati

Satanela.

žene." To je vendar najpristnejše ponemčevanje. V istem trenutku, ko vstopi slovenski otrok v tako šolo, iztrgan je iz svoje slovenske narodnosti ter proglašen in smatran priklopljenim nemški narodnosti. Takih šol noče naš slovenski narod, protestuje v jednem proti istim, take šole se le usiljujejo našemu narodu, in čisto tudi plačujejo z njegovim denarjem; iste so delo narodnih nasprotnikov, naših narodnih odpadnikov in c. kr. šolskih oblasti, iste so delo bivšega namestnika štirskega barona Kübecka in dež. predsednika koroškega, Schmidt-Zabierova in njegovih okrajnih glavarjev, iste so delo izključno nemških deželnih šolskih svetov v Celovcu in Gradcu, in njih deželnih šolskih nadzornikov Gobanza, Zindlerja in Linhardta.

(Konec prih.)

Politiške vesti.

V TRSTU, dne 6. marca 1896.

Njeg. Velič. cesar Fran Josip na Francozskem. Iz Mentona javljajo včerajšnjega dne, da sta se tam sestala cesar Fran Josip in predsednik francoske republike Faure. Ob 1. uri 20 min. došel je cesar Fran Josip na tamošnje županstvo, kjer ga je pričakoval predsednik republike. Poslednji je predstavil cesarju tudi ostale prisotne ministre. Potem pa sta cesar in predsednik ostala v pogovoru kakih 20 minut. Množica je živahno pozdravljala našega vladarja, ko je isti ostavljal županstvo. Oklopniki in planinski lovci izkazovali so cesarju vojaške časti. Iz množice je bilo čuti klic: „Živel mir!“ (Ta vsklik pa mi zveni simpatično. Op. stavčeva). Popoldne je predsednik Faure povrnil obisk cesarju. V salonu je bila tudi cesarica Elizabeta, ko je cesar predstavil predsedniku. Pogovor je trajal 18 minut. Hotel ostavljajočega predsednika spremil je cesar do izhoda, zahvalivši ga na obisku.

Naša cesarska dvojica sta že par let sem jako ljubljena gosta na Francozskem in kolikor bolj spoznavajo Francozje našega vladarja, v isti meri se množe tudi simpatije za istega. Upajmo toraj, da tudi ta zadnji sestanek med cesarjem avstrijskim in predsednikom francoskim še bolj utrdi prijateljske odnose med obema deželama, česar morajo želeli vsi pravi Avstrijci z ozirom na veliki ugled, ki ga uživa današnja Francozka pred vso Evropo toliko po svoji lastni moči, kolikor tudi zbok svojih močnih zvez. Isto željo moramo gojiti tudi kakor pravi prijatelji miru; kajti dobri odnosi med nami in Francijo so jedno jamstvo več za vzdržanje dobrot evropskega miru.

Državni zbor. Poslanska zbornica je včeraj nadaljevala razpravo o proračunu finančnega ministerstva in se je vsprejelo poglavje „Direktni davki in carine“. Na dotično interpelacijo poslanca Ludwigstorfa je odgovoril minister za deželno brambo, da vlada se že pogaja z vojno upravo radi zboljšanja stanja vojnim gazistom.

Za enakopravnost pri sodiščih. Povedali smo že, da je posl. Ferjančič povabil razne slovanske poslance v posvetovanje, kako in kaj bi bilo ukreniti za osiguranje jezikovne ravnopravnosti v novem civilnem pravnem redu. No, danes moremo (po „Slov. Narodu“) priobčiti predlog, ki so ga stavili imenovani poslanec in tovariši permanentnemu odseku za premembo civilnega pravnega reda. Ta predlog slove:

„V zmislu §§ 6. in 10. zakona od dne 5. decembra 1894. leta, drž. zak. št. 227, stavljam s potrebnim številom podpisov opremljeni predlog, naj se naslednja določba postavi na primerno mesto zakona o nameščenju, o notranji uredbi in o opravičnem redu pri sodiščih (1631. priloga), kateri se je odkazal slavnemu odseku v posvetovanje.

§. Stranke in njih zastopniki se morajo v svojih pisemnih ulogah ali ustnih naznanilih posluževati jednega deželnih jezikov in mora sodišče v tem jeziku pisati vse zapisnike in rešitve v tem jeziku.“

Predlogu je dodano naslednje utemeljevanje, v katerem je korenito pojasnjena ta stvar:

„Predloženi načrt ima namen popolniti nove civilnopravne zakone. V njih se pogreša določba, kako naj postopajo sodišča glede rabe jezika strank. Ta nedostatek je tem občutljivejši, če se pomisli,

da ima že občni sodni red v § 13. določbo o rabi jezika strank, ki je bila vodilo za sedanjo rabo narodnih jezikov pri sodiščih. Ker se občni sodni red zamenja z novim civilnopravnim redom, zgubi § 13. prvega veljavo, kadar stopijo novi zakoni v veljavo. S tem se pa odtegne zakonita podlaga vsem naredbam, urejajočim jezikovno rabo pri sodiščih, ki so izšle v teku časa.

Na podlagi dosedanjih jezikovnih določb so se razvile določne razmere. Če v bodoče ne bi bilo nobene zakonite podlage za rabo jezika strank, bi sodniki ne vedeli, kako jim je ravnati v tem obziru. Tudi se je bati, da pride v nevarnost, kar se je dosedaj doseglo za narodne jezike.

Da je potreba, vsprejeti jezikovne naredbe v civilnopravni red, se je izreklo že v prvi seji odsekov, ko se je razgovarjalo o vladni predlogi. Tedanji poročevalec dr. Baernreither je sam opozoril na te nedostatke. Vlada je obljubila, ne da bi bil odsek kaj ugovarjal, da se potrebne jezikovne določbe vzprejemo v uvedbeni zakon k civilnopravnemu redu. Ko ta zopet o tem ni imel nobene določbe in se je na to zopet opozorilo, se je zopet obljubilo, da prinese zaželeno določbo še ne predložena sodna instrukcija. Žal, da o tem molči tudi sedaj že predložena in odseku izročena sodna instrukcija.

Iz teh nagibov je potrebno, da se v zakon vzprejme jezikovna določba.

Ko je to dokazano in priznано, ostaje le še vprašanje, kako naj se to zgodi. Pri sedanji določbi § 13. obč. sod. reda ne more ostati. § 13. obč. sod. reda določa samo, kakšnega jezika naj se poslužujejo sodišča. V tem obziru je določba potrebna že gledé dosedanje rabe narodnih jezikov pri sodiščih. Določba v obsegu § 13. obč. sod. reda bi bila omejevanje jezika strank v obsegu njih sedanje porabe, kar se pa ne more nameravati in dopustiti.

Za dotično določbo obsega pa jedino možni in jedino merodajni navod, člen 19. državnih osnovnih zakonov z dne 21. decembra 1867, drž. zak. št. 142. Ta določa obseg rabi v deželi navadnih jezikov in bi za duhom in besedilom člana 19. ostajajoča, kakor tudi dalje segajoča uredba o jeziku, ki se ima rabiti pri sodišču, bila v protislovju s tem državnim zakonom in bi ga preminjala.

Ker se stavljeni predlog vjema z načelnimi določbami člana 19., se prosi, da se vzprejme.“

Občinske volitve na Dunaju. Finis coronat opus! Včeraj je volil razred imovitnikov, prvi razred. I ta razred, ki je bil do nedavno temu trden jez nemškemu liberalizmu, pridružil se je včeraj trdi in neizprosni sodbi, ki sta jo izrekla III. in II. razred o oni grdi kliki, ki je na nesrečo vseh narodov toliko let gospodovala mestu dunajskemu in vsej državi. Še je večina mandatov tega razreda v liberalnih rokah, ali včerajšnja volitev je dokazala, da se tudi v imovitih krogih topi „liberalna posest“ kakor zimski sneg na pomladanskem solncu. Včeraj je bilo voljenih 28 liberalcev in 18 antisemitov, poslednjih toraj za 4 glave več nego pri zadnjih volitvah v minulem septembru. Kakor se vidi toraj, bode kmalu polovica tudi tega prvega razreda v rokah protizidov. Pogled na te ravnokar završene volitve nam prav živo predočuje, kako grozno je padla nemškoliberalna stranka. Kaj jej je ostalo od vse njene nekdanje slave, od njenega sijaja, od njene velike moči in njenega nasilja? Nič, prav nič, kakor spomin na svojo lastno neizmerno krivdo, na svoje grehe, in na krivice, ki jih je povzročala narodom avstrijskim. In vsi ti spomini se spajajo v večnorednično svarilo, da za vsako krivdo pride dan plačila na tem svetu. Nekdaj so se bali vsi te nemške leve, in v tem strahu so jej tudi tlačili, danes pa se je ne boji nikdo več, ampak smejejo se jej. Saj pomilovanja ni vredna.

Da, da, ljudstvo je definitivno odslovilo te izkoriščevalce vsake tuje nesreče. Mož delavnih rok tretjega razreda jih sovraži; inteligencija II. razreda noče ni čuti o njih, in včerajšnja volitev je pokazala, da jim je tudi I. razred jel kazati vrata.

Včerajšnje volitve so prinesle nemškemu liberalcem hud materialen udarec, ker so zopet izgubili štiri mandate, a še hujsje moralni udarec,

ker so ti 4 mandate veljali dosedaj kakor neporušna liberalna posest.

Bodoči občinski zastop dunajski bode sestavljen toraj iz 96 antisemitov in 42 liberalcev. Ta odgovor prebivalstva dunajskega na vse spletke nemških liberalcev je jasen dovolj. Jasen tem poslednjim in tudi jasen g. grofu Badeni, ki je, komaj dospevši na Dunaj in ne poznajoči ni razmer, ni ljudij, ni čustvovanja in nravi prebivalstva, šel na židovsko-liberalno limanico. To je bil velik pogrešek, vsled katerega je izvedel le prehitro tudi grof Badeni, da ima škodo le oni, ki se veže z neiskrenimi in do skrajnosti sebičnimi židovskimi liberalci. Prav dobro opozarja „Politik“ grofa Badenija na svarilen izgled pok. Taaffeja: dokler je bil poslednji v vojni z nemško levico, bilo je sicer mnogo vrišča in ropotanja, ali on je ostal močen in neporušen; kakor hitro pa je začel koketovati z levico, ponehalo je sicer ropotanje, ali on je počel — hirati politiški. Saj to je jasno zdravemu razumu, da v zvezi z ljudmi, ki poznajo le „Daj mi!“, in ki pozabljajo takoj na vse dobrote, ako jim ne daš vsega, kar zahtevajo v svoji preobjektivnosti, in te potem proganjajo vsem svojim srdom — da v taki zvezi mora izkrevaveti sleherni državnik.

Grof Badeni naj ne pozabi toraj, da prv njegov izdatnejši poraz mu je došel iz nepremišljene prijateljstva z nemškimi liberalci! Ako je res tudi grofu Badeni lastna poznana poljska previdnost in bistrost v izkoriščevanju politiških položajev, potem mora izvesti jedino naravno posledico: ločiti se iz objema nemško-liberalnega ter nasloniti se na — narode avstrijske!

Kriza v Italiji. Vihar nevolje in ogorčenja vsega naroda italijanskega je vendar enkrat popihal raz pozorišče to nesrečno ministerstvo Crispijevo. Dolgo je mož bagatelizoval javno menenje, dolgo se je igral z ustavo in s parlamentom kakor mačka z mišjo. Skliceval in odgajal je zasedanja kakor je bilo njemu prav; vsaki sodbi parlamenta se je izogibal tako, da je poslance razganjal na vse štiri vetrove, kakor hitro so hoteli odpreti usta, da povedo, kako neprijetno staremu sicilijanskemu lisjaku. In potem je izdajal naredbe in ukrepe kakoršne izdajati ima pravico le parlament; celó davke je nalagal naredbenim potom. Mož je vsaki trenutek suspendiral ustavo in ona in ista Italija, ki se toliko rada ponaša se svojim konstitucionalnim življenjem ter z suvereno voljo naroda, živela je v resnici, ne pod kraljevim absolutizmom, ampak pod krutim absolutizmom jednega samega ministra. In ko so dejstva spravila g. Crispija in njegovo soprogo Lino v nebaš lepo dotiko z dogodki v rimski banki in ko je ves svet mislil — svojo o gosp. Crispiju, kljuboval je ponosno javni sodbi ter dušil glas javnega menenja in — svoje vesti z grožnjami in s proganjanjem onih, ki so govorili o tem, kar — je res bilo.

Dolgo je mož kljuboval vsem nasprotstvom, krčevito se držé vladne oblasti, ker se je umel toli zvito skrivati za avtoriteto krone. In še zadnje dni je hotel kar prezirati parlament in diktirati svojo voljo, ne mené se za to, da narod krvavi naj tej nesrečni kolonialni politiki, in ne mené se za to, da je uverjen ves svet, da je vsa ta nesrečna politika v prvi vrsti le posledica Crispijeve trme — da je toraj le ta poslednji v prvi vrsti kriv, da teče toliko krvi in da se ruši narodno blagostanje za — nič!

Dolgo je diktiral ta mož svojo voljo in nadaljeval bi bil to igro, da mu je došlo od Baratierija kako poročilo, ki bi bilo vsaj podobno kaki zmagi. Ali mera Crispijeve krivde se je napolnila do vrha in boleštni vskliki po vsej Italiji vsled katastrofe pri Aba Garimi povzročili so toli silen vihar, kakoršnemu ni mogel klubovati niti trdi in neupogljivi Crispi.

Tikom pred sestankom poslanske zbornice dalo je ministerstvo Crispijevo svojo ostavko v opravičenem domnevanju, da bode hudih viharjev v zbornici.

Kakor je bilo pričakovati tako je prišlo: včeraj je bilo burnih demonstracij v zbornici in pred zbornico rimsko. Množica je preklinjala Crispija in Baratierija. Razdraženje je bilo toliko, da so vojaki komaj vzdrževali red. Na mnogih krajih se je množica spoprijela z vojaki in zaprla so mnogo oseb. Grobna tišina je nastala, ko je predsednik Villa dal Crispiju besedo. Ko je Crispi

izjavil, da je odstopilo vse ministerstvo, a da bode isto vodilo posle do imenovanja novega ministerstva, navstajal je silen vihar v zbornici. Vihar se je ponovil, ko je prijavil predsednik, da se zasedanje odloži, dokler ne bode rešena kriza. Opozicija, ki je izbrala Rudinija svojim govornikom, ni hotela iziti iz dvorane, zahtevajoča besede na vsak način. Dogodil se je celó redki slučaj, da je došla vojaška četa v zbornico, da spoda časnika z njih odra. Časnikarji so protestovali. Tudi mnogo poslancev je protestovalo proti takemu postopanju. Vrišč je bil tolik, da niso mogli razumeti jeden drugega. Še-le, ko so odšli vojaki, pomirili so se duhovi. Potem so se sešli poslanci v zasebno posvetovanje o položaju. In ob tej priliki je izrekel znani tržaški begun Barzilai znamenite besede: *Predsednik naj pove onemu, ki čaka, da treba hitro rešiti krizo, sicer utegne priti v nevarnost še kaj veliko višega nego je Crispi!*

Očividno so bile te besede naperjene proti kralju in dinastiji. Reči se sme, da so v Italiji vsled občne bede in iz iste nastalega ogorčenja stvari dozorele do one nevarne točke, ko treba odločnih in — pametnih dejanj! Jedino pametno dejanje pa bi bilo: konec kolonijalni politiki, temu detetu Crispejeve domišljavosti, oni politiki, koje smo nedavno še imenovali nevredno komedijo, a se je razvila sedaj v pretresujočo — žaloigro.

Glede naslednika Crispiu, kojemu bode prevzeti toli žalostno dedščino, imenujejo se Rudini, Saracco in Ricotti. Med temi je najzaresniša, najmirniša in menda najsimpatičniša oseba — Rudini, ki je bil tudi svojedobno italijanski poslanik na Dunaju.

Italija v Afriki. Posebno važnih vestij danes ni z bojišča v Afriki. Ker italijanska vlada še vedno molči o podrobnostih, umevno je, da ta molk nikakor ne vpliva ugodno na razgorčeno ljudstvo. Zasebna poročila pa, ki dobajajo iz Afrike, si mnogokrat nasprotujejo tako, da jedno naravnost zanikuje in opozivlja to, kar je drugo zatrjalo kakor gošo resnico. Rečeno je že bilo, da je utrdba Adigrat, ta glavna postojanka Italijanov v Afriki, padla v roke Šoancem. To poročilo bilo je dokaj verjetno, kajti razpršena, razbita italijanska vojska bežala je kamor je mogla, junaški Baratieri popustil je svoje podrejene generale in vojake še predno je bitka končala in — rešil si je dragoceno svoje življenje. Kdo je torej imel časa misliti v tej splošnji gonji na Adigrat in nje malo posadko? Saj so italijanski vojaki pokazali pri Aba Garimi svoje junaštvo tako sijajno, da jih niti general Arimondi in drugi častniki z napetimi revolverji niso mogli ustaviti v njih divjem begu. Kdo je tedaj mislil na „čast italijanske zastave“? Šoanci bili so povsodi, in kjer so Šoanci, tam je pretela gotova smrt. Toraj: beži, teci, kolikor moreš! A na ono peščico vojakov, ki je bila kakor posadka v Adigratu, hrabri Baratieri izvestno ni mislil, ko je popustil svoje ljudi sredi bitke. Ni zatorej čuditi se, da so Šoanci, uporabivši takorekoč ponujeno jim priliko, vzeli Adigrat. A že se pojavljajo nekateri oficirji, hoteči nekako miriti splošno razgorčenost ter pripovedujejo, da „utrdba Adigrat se je izpraznila brez vsake težave“, s čemer hočejo reči: „italijanska posadka je popustila Adigrat, ne da bi jo bil kdo nadlegoval“. Toda to poročilo ne pové glavne stvari: je-li so odhajajoči italijanski vojaki pobrali s seboj vso bogato vojno zalogo, ki je bila nakopičena v Adigratu, ali pa so jo popustili Šoancem? Zabeležiti pa nam je še drugo, prejšnjemu popolnoma nasprotno poročilo gledé Adigrata. Isto zatrjuje, da je Adigrat dobro oborožen in da se more braniti dokaj časa. Nekako čudna se nam vidi ta vest. Kako naj se brani dokaj časa utrdba, ki leži sredi sovražne zemlje? Od kod naj pride pomoč braniteljem, kdo naj jih reši? Tega zares ne razumemo.

Poročilo Baratierijevo o poslednjem porazu kritikuje in obsoja seveda tudi oficijozno časopisje. Isto naglašja, ne obziraje se na brezbarveno poročilo agencije „Stefani“, da je Baratieri sicer javil, kako so udrli Šoanci v italijanske čete in da so postreljali častnike, in s tem da hoče raztolmačiti, zakaj je padlo v tej bitki toliko častnikov. A o moztvu, o sinovih Italije, ki so igubili svoje življenje — v „čast“ domovine, o teh seveda Baratieri ne zna sporočiti ničesar, ker je bil

že daleč, daleč, ko so udrli črnci med Italijane. Iz sofistiških morda, navidezno opravičenih pretresavanj je razvidno, da hoče Baratieri navaliti odgovornost na generala Albertona, ki pa je skoro gotovo padel kakor junak, v tem ko je hrabri Baratieri — bežal. Lahko je izgovarjati se na — mrličje! No, resnici na ljubo pa je treba še jedenkrat naglasiti, da je Baratieri prav lahko izgubil svojo zavednost in hladnokrvnost, ker je znal, da ga obkoljuje sovražnik, v tem ko je bil on s svojo vojsko skoro popolnoma brez živeža. Znal je, da so sovražniki zaplenili vse karavane, ki bi mu bile imele prinesiti živeža in ne smemo se torej čuditi, da se je tega moža, ki ne spada baš med „železne značaje“, polotil obup, ki ga je zaslepil toliko, da je verojel sleparskim poizvedovalcem ter poskusil prodreti iz zagate. Da je pri tem svojem poskusu ponesrečil tako strašno, da je spravil v smrt na tisoče svojih podložnih, to je seveda stvar, o kateri ni soditi nam. Ako se opraviči Baratieri pred vojnim sodiščem in da mu vseusmiljeni večni Bog odpusti njegovo pogreško, potem izvestno nihče nima prava nazivati ga ubijalcem. Težka mu mora biti vest in gotovo mož mnogo trpi ob zatonu zvezde svoje vojaške časti. In ker je zamrknul nekdanji sijaj Baratierijev, soglašamo popolnoma z opomnjo lista „Wr. Allg. Ztg.“, ki meni, da iredentovci v Tridentu, v domovini Baratierija, sedanjega generala Baratierija, izvestno ne bi vsprejeli več tako sijajno, kakor lani in ga tudi gotovo več ne smatrajo „narodnim junakom“.

Današnja poročila zatrjujejo, da od dne do dne narašča v Adi Kajé število onih begunov, ki so bili razpršeni v bitki pri Aba Garimi. Baje se je rešilo (ubežalo!) kakih 80 častnikov, izmed katerih je ta ali oni lahko ranjen. Pravijo, da je res padel tudi General Arimondi, katerega smrt so sicer priznala prva poročila, poznejša pa so trdila, da je le hudo ranjen.

Vojakov ne pošiljajo več v Afriko, ker čakajo, kaj ukrene novo ministerstvo. V ostalem pa general Baldissera z novimi vojaki za sedaj ne more kaj početi. Bržkone pa se bode tudi ljudstvo upiralo novim odposiljtvam vojakov, kajti isto prireja po raznih mestih Italije demonstracije ter zahteva, da se vrnejo vsi vojaki iz Afrike domov. In te opravičene želje prebivalstva ne zatré orožniki, četudi zapirajo takozvane „demonstrante“!

Mednarodni ženski shod. Od dné 19. do 27. septembra t. l. bode v Berlinu mednarodni kongres ženskih, ki se bode bavil z ženskimi ročnimi deli in po vrhu z — ženskim vprašanjem. Ta shod sklicujejo nekatere berlinske dame. Na dnevnem redu kongresa so jako zanimive točke, kakor: vzgoja ženske za didaktiški, zdravniški in bolniškokostrežniški poklic. Zbor bode tudi razpravljal o vprašanju gledé plače delavkam, o moralnih pravicah ženske in o nje juridičnem položaju v civilnem, občinskem, trgovinskem in socijalnem pravu. — Prijave gledé udeležbe vsprejemati pisateljica gñna. Lina Morgenstern in gospa doktorica Eliza Ichenhäuser v Berlinu.

Različne vesti.

„Adria“ v obrambo šolskega nadzornika Dolinarja. Še svojega stališča smo že označili zares surovi napad „omikanega“ (?) in „liberalnega“ lista „L' Indipendente“ na zaslužnega šolnika in državnega uradnika, okr. šolskega nadzornika Ivana Dolinarja. Surovost „L' Indipendentejeva“ je vzdramila celó (sicer jako zaspano) službeno „L' Adria“, da je primerno zavrnila „skrajno-liberalno“ surovost. — „L' Adria“ pravi: „V svoji številki od dne 29. februarja objavil je „L' Indipendente“ strasten članek proti okrajnemu šolskemu nadzorniku g. Ivanu Dolinarju. Z ozirom na ta članek omejujemo se tu na to, da navedemo nekoliko kratkih opazk z ozirom na dejstva. Dolži ga pred vsem, da je insultiral magistrat, a to ni istinito. More se sicer tudi reči, da je v jednom svojih poročil na magistrat gledé potrebsčin neke šole rabil nekoliko živahne izraze, toda to ni bila insultacija, in, kar je še več, ni bila insultacija izražena namenoma. Živahnost dotičnih izrazov grajal je gospod župan v posebnem dekretu in gospod Dolinar jih je opravičil s tem, da je naglasil važne interese, o katerih je

govorilo njegovo poročilo. Torej to ni bilo drugzega, nego jedno takih nespornostnih, o katerih ni povoda razpravljati nadalje, ko je bilo pojasnjeno.

Temu sledi obtožba, da daje učencem zausnice. Ne omenjamo, da ta težka obtožba — ker je tako splošna — temelji in končuje tako, da ne pové prav ničesar, ampak rajše izražamo svoje začudenje na tem, da nijeden starišev dotičnih gojencev, ki so dobili zausnice, ni ovadil stvari.

Konečno ga dolže, da je pretvarjal zemljepisne odnošaje okolice, in to zakaj? Ker je hotel, kakor je bila njegova dolžnost, držati se postavne nomenklature, katera ne pozna ne „Tricorno“, ne „Padriciano“, ne „Trebiciano“, ampak le „Triglav“, „Padrich“ in „Trebich“. (Jaz bi pa pisal, kakor je res pravilno: Padrič in Trebič. Stavec.)

Ničesar ne moremo omeniti o tolikih in tolikih drugih lepih stvareh, katere je po besedilu „L' Indipendente“ zakrivil gospod nadzornik in zaključujemo, naglašujé surovo trivijalnost psovke „mascalzone“ (lopov), katero je ta list zalučal javnemu uradniku“.

Tako „L' Adria“. Veselimo se sicer, da se je vzdramila v očigled sumničenja uzornega moža od strani lista, katerega vrednost menda razun njegovih urednikov in par rudečkarjev ne ceni živa duša kdo zna kako visoko, a tu ne zadoščajo samo „besede v obrambo“. Dejstva, gospóda, dejstva morajo dati zadoščenja vladnemu organu Ivanu Dolinarju!

Slovanska Čitalnica v Trstu. V namen, da bi se shajali gg. člani in slovanski gostje vsaj enkrat na teden mnogoštevilno v društvenih prostorih in bi se s tem oživeló društveno življenje, zahajajo nekateri gg. člani vsako soboto ob 8½ uri zv. v čitalnico na skupno večerjo.

Odbor Slovanske Čitalnice povablja radi tega gg. člane, naj blagovolijo zahajati ob sobotah zvečer v čitalnico in prosi one, ki se vdeležijo skupne večerje, naj to naznanijo pravočasno društvenemu čuvaju.

Tedenska statistika tržazka. V tednu od 23. do 29. min. m. rodili so se v tržaški občini 104 otroci (59 moških in 45 ženskih), od teh bilo je 13 nezakonskih; poleg teh bilo je 7 mrtvorojenih. — V isti dóbi umrla je 101 oseba (48 moških in 53 ženskih). Z ozirom na število prebivalstva, računano na 161.886 ljudi, nevštevi vojaštva, pride 32.44 mrličev na vsakih 1000 duš. — Zdravniški izkaz navaja med vzroki smrti: 2 slučaja škrlatice, 6 sl. dávice, 12 sl. jetike, 19 sl. vnetja sôpnih organov, 6 sl. kápi, 2 sl. smrti po naključju, 1 samomor, 1 umor itd.

Kužne bolezni v Pulju. Iz Pulja pišejo dné 4. t. m.: Kužne bolezni, ki so se tu pojavile med otroci, pojemajo izdatno. Današnji izkaz, ki ga je objavil okr. zdravnik, navaja še 177 slučajev óšpic. Doslej je obolelo za óšpice 120 otrók, od teh jih je umrlo 24. Tudi druge kužne bolezni pojemajo. Omenjenega dne bilo je še 15 bolnikov za škrlatico, 10 za dávico, 4 za legár in 3 za kózice.

Škrlatica v okolici Lovranski. V vaseh Draga in Moščenice pri Lovrani pojavila se je škrlatica epidemiski. Obbolelo je že 32 otrók, starih od 2 do 12 let. Šole so zaprte.

Prijet morilec. Policijski oficijal Tiz je pred-sinočnem prijel in spravil v zapor 28letnega Petra Astesija, iz sela Villato di Chions (Benečanska), katerega je iskala prefektura v Vidmu na Laškem zaradi umora. Astesi se je poslednji čas preživljal v Trstu kakor poulični pometač.

Koledar. Danes (7.): Tomaž Akv. cerkv. učenik; Perpetva in Felicita. — Jutri (8.): IIL postna nedelja. Janez od Boga, spoznovalec. — V pondeljek (9.): Frančiška, vdova; Pacijan, škof. — Zadnji krajec. — Solnce izide ob 6. uri 35 min., zatoní ob 5. uri 48 min. — Toplota včeraj: ob 7. uri zjutraj 6 stop., ob 2 pop. 11.5 stop. C.

Trdosrčnost človeške družbe.

(Po „Politiki“.)

F. Sarcey nam osvetljuje v jedni svojih „croniques“ temnotužen kotiček v poslopju naše družbene organizacije. Kakor „motto“ svojim razmotri-vanjem je napisal usodepolne besede: „Odpusti nam naše grehe . . .!“ Tekom neke razprave pred porotniki, dal je predsednik Andrieux poleg drugih pozvati kakor pričo tudi g. Baihauta, biv-

